

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛІСТИКА

ГРИНЬКІВ О. О.,
кандидат юридичних наук,
військовослужбовець
(Державна прикордонна служба України)

УДК 343.237

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-4-41>

**ЩОДО РОЗУМІННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ
ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

У статті розглядаються питання розуміння службово-бойової діяльності Державної прикордонної служби України. Аналізуються погляди вчених на це поняття. Виходячи з етимології слів «вид», «форма», «спосіб», визначаються форми та способи службово-бойової діяльності Державної прикордонної служби України. Основними формами службово-бойової діяльності визнаються спеціальні операції та бойові дії. Залежно від оперативної обстановки та поставлених завдань підрозділи Державної прикордонної служби України можуть застосовувати певні способи службово-бойових дій, про які йдеться у статті (ізоляційно-обмежувальні; пошуково-ударні; рейдово-штурмові; охоронні).

Аргументується, що оснащення прикордонних військ новітніми засобами зумовило подальше удосконалення їхньої організаційної структури, зростання бойових можливостей, розвиток мистецтва, охорони тощо. Все це вимагало відповідного відображення в понятійному апараті й одночасного підвищення рівня фахової підготовки офіцерського складу прикордонних військ, зростання можливості наукового осмислення, глибшого дослідження, обґрунтування заходів на державному кордоні. Нині постала потреба глибокого наукового опрацювання проблем теорії та практики забезпечення охорони державного кордону України за рахунок підвищення рівня службово-бойової діяльності у прикордонній сфері.

Уведення в прикордонній сфері терміна «службово-бойова діяльність» є логічним, оскільки відповідає загальнонауковій дефініції «діяльність». Наводяться аргументи на користь запропонованого. Робиться висновок, що поняття «оперативна діяльність» логічно застосовувати у прикордонній службі для вираження оперативно-розшукової чи розвідувальної діяльності.

Ключові слова: вид, спосіб, форма, службово-бойова діяльність, оперативно-службова діяльність, оперативно-розшукова діяльність.

The article is about the issues of understanding of the service and combat activity of the State Border Guard Service of Ukraine. The points of view of scientists on this concept are analyzed. Based on the etymology of the words “species”, “form”, “method”, the forms and methods of military and combat activity of the State Border Guard Service of Ukraine are determined. Special operations and combat actions are recognized as the main forms of combat service. Depending on the operational situation and the tasks assigned, the units of the State Border Guard Service of Ukraine may apply certain methods of service and combat operations, which are discussed in the article (isolation-limiting; search-shock; raid-assault; security).

It is argued that the equipment of the border troops with the latest tools has led to further improvement of their organizational structure, increased combat capabilities, the development of art, security and more. All this required appropriate reflection in the conceptual apparatus and at the same time increasing the level of professional training of officers of the border troops, increasing the possibility of scientific reflection, deeper research, substantiation of measures at the state border. At present, there is a need for a thorough scientific study of the problems of theory and practice of ensuring the protection of the state border of Ukraine by increasing the level of service and combat activity in the border area.

Introduction in the border area of the term “military-combat activity” is logical, since it corresponds to the general scientific definition of “activity”. There are arguments in favor of the proposed. It is concluded that the use of the concept of “operational activities” in circulation is logical in the Border Guard Service for the expression of operative-search or reconnaissance activities.

Key words: *type, method, form, service-combat activity, operative-service activity, operative-search activity.*

Вступ. Після припинення існування СРСР в 90-х рр. минулого століття Україна, як й інші країни, що входили до складу Радянського Союзу, набула державної незалежності. Головним стратегічним пріоритетом держави та соціуму було вирішення проблеми національної безпеки. Так, ґрунтуючись на системі безпеки, яка створена колишнім СРСР, використовуючи міжнародний досвід, Україна виробила та застосувала власні підходи до розв’язання цієї проблеми, що зумовлено також і специфікою реально існуючого геополітичного положення країни. Отже, Україна виявила себе частиною системи міжнародних відносин у сфері безпеки та суверенною державою, яка прагне в межах цієї системи реалізувати сукупність політичних, економічних, соціальних та інших інтересів.

Поряд із цим виникла потреба щодо удосконалення механізмів прийняття та реалізації політичних рішень у сфері захисту й охорони державного кордону, координації діяльності органів державної влади у прикордонній сфері, функціонування системи забезпечення безпеки на кордоні. Перелічені фактори й обставини викликають необхідність глибокого наукового опрацювання проблем теорії та практики забезпечення охорони державного кордону України за рахунок підвищення рівня службово-бойової діяльності у прикордонній сфері в умовах сучасності.

Тактичні засади службово-бойової діяльності силових структур у сфері забезпечення правопорядку вивчалися в наукових працях Ю.В. Аллерова, О.М. Бандурки, Ю.П. Бабкова, В.М. Бацамута, С.В. Белая, А.В. Дацюка, І.І. Іжніна, І.О. Кириченка, С.Є. Кучерини, О.В. Лавніченка, О.О. Луника, І.І. Мусієнка, В.І. Пінцака, С.В. Сірого, С.В. Стасюка, Т.А. Сутюшева, Д.М. Шлапаченка, О.М. Шмакова, А.В. Шумки та ін. Проблемні питання нормативно-правничого забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку перебували в полі зору таких вчених, як: С.О. Кузніченко, О.В. Гуляк, А.В. Жбанчик, О.Г. Комісаров, О.В. Кривенко, О.В. Плетньов, М.Б. Саакян, І.О. Шаповалова, С.А. Яровий та ін. Види, форми та способи службово-бойової діяльності силових структур держави досліджувалися Ю.В. Аллеровим, Ю.П. Бабковим, В.П. Варакутою, О.В. Лавніченком, М.М. Литвином, М.О. Єрмошиним, О.М. Шмаковим та іншими науковцями. Питанням діяльності Державної прикордонної служби України в системі суб’єктів забезпечення національної безпеки України присвятили свої наукові праці В.П. Городнов, В.А. Кириленко, М.М. Литвин, В.М. Серватюк, А.М. Притула, О.М. Шинкарук та інші вчені. Однак загальноновизнаного поняття службово-бойової діяльності в теорії службово-бойової діяльності досі немає.

Постановка завдання. Метою статті є пошук методологічних підходів до розуміння службово-бойової діяльності Державної прикордонної служби України.

Результати дослідження. Науковці традиційно розрізняють такі основні напрями діяльності Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ): адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, розвідувальну, кримінально-процесуальну (в частині проведення негласних слідчих (розшукових) дій), інформаційно-аналітичну та службово-бойову діяльність. Система визначених напрямів діяльності ДПСУ формує специфічну сукупність форм і методів роботи для виконання поставлених завдань [1, с. 336].

Задля повного розуміння службово-бойової діяльності звертаємося до наукових тлумачень. Так, за формулюванням у прикордонному словнику, службово-бойова діяльність визначається як сукупність безперервних, активних, узгоджених і взаємозалежних за місцем і часом військових дій, прикордонно-представницьких, інформаційно-аналітичних, кримінально-процесуальних і адміністративно-процесуальних заходів, здійснюваних військами й органами на державному кордоні у прикордонних районах, зонах відповідальності та в пунктах пропуску через державний кордон, а також у морському прикордонному просторі [2, с. 224].

У підручнику з прикладної психології службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку зазначається, що службово-бойова діяльність Національної гвардії України (далі – НГУ) є сукупністю профілактичних, охоронних, захисних, режимних, ізоляційно-обмежувальних заходів (дій), які проводяться підрозділами (частинами, з'єднаннями) НГУ і спрямовані на охорону важливих державних об'єктів, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави, її конституційного ладу, громадської безпеки, законності та правопорядку, захисту населення у надзвичайних ситуаціях у мирний час і в умовах воєнного часу [3, с. 10].

Безумовно, ДПСУ є одним із суб'єктів службово-бойової діяльності як виду правоохоронної діяльності, яка покликана забезпечувати внутрішню безпеку держави шляхом виконання правоохоронних завдань через службову діяльність, тобто правоохоронними методами, а в разі загострення обстановки – військовими методами [4, с. 357]. Наукові пошуки в межах спеціальності 21 липня 2005 р. однозначно вважають ДПСУ складовою частиною сил охорони правопорядку [4–8]. Вказане актуалізує дослідження нормативно-правничої регуляції застосування ДПСУ як суб'єкта службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. ДПСУ є унікальним правоохоронним органом, у якому поєднуються дві складові частини: військова (бойова) та правоохоронна. Службово-бойова діяльність є невід'ємною частиною діяльності військових формувань, в т. ч. правоохоронної спрямованості [4, с. 358].

Службово-бойова діяльність ДПСУ в умовах російсько-терористичної агресії потребує належного вивчення та наукового обґрунтування. Підґрунтям для наукового пошуку може стати надбання у сфері застосування службово-бойової діяльності НГУ та підрозділів Національної поліції. Зазначене висуває на передній план потребу в удосконаленні нормативно-правничої основи застосування сил охорони правопорядку [1, с. 335–337].

В.Г. Журавель вважає, що аналіз діяльності частин і підрозділів бойової складової частини ДПСУ в умовах проведення антитерористичної операції дозволяє узагальнити завдання частин і підрозділів бойової складової у вісім груп. Частини і підрозділи бойової складової частини ДПСУ виконують означені групи завдань самостійно та у взаємодії з відділами прикордонної служби органів охорони державного кордону, підрозділами загонів морської охорони, підрозділами Збройних Сил України, НГУ, Служби безпеки України (далі – СБУ). Автор зазначає, що завдання реалізуються через низку заходів, які об'єднані у форми діяльності. До основних форм діяльності належать: 1) прикордонна служба; 2) прикордонний контроль; 3) оперативно-розшукова діяльність; 4) бій [9, с. 158]. Незрозуміло, що ж тоді В.Г. Журавель розуміє під бойовою діяльністю і як відрізняє її від службово-бойової діяльності.

І.О. Шаповалова зазначає, що службово-бойовою діяльністю є сукупність охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних, захисних заходів (дій), що проводяться в мирний час, за надзвичайних обставин і у воєнний час з метою охорони об'єктів, громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, законності та правопорядку, суверенітету

та територіальної цілісності держави, її конституційного ладу [10, с. 77–78]. На відміну від визначення, запропонованого в прикордонному словнику, у визначенні цієї вченої немає вказівки на бойову складову частину з метою захисту національної безпеки та відвернення прикордонних загроз саме військовими методами. Так, В.О. Заросило наголошує на тому, що «службово-бойова діяльність передбачає використання спеціальної тактики, засобів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї з метою досягнення поставлених цілей» [11, с. 91]. Крім цього, помічаємо, що в роботі І.О. Шаповалової немає і посилання на загальновизнане джерело, з якого взяте таке визначення. Хоча, виходячи з аналізу основних функцій ДПСУ, авторка визначила такі основні службово-бойові завдання, які виконують підрозділи цього державного органу в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру: 1) припинення у взаємодії з відповідними правоохоронними органами збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України; 2) участь у виконанні заходів, спрямованих на додержання правового режиму надзвичайного стану; 3) здійснення розвідувальної, інформаційно-аналітичної й оперативно-розшукової діяльності, а також здійснення контррозвідувальних заходів в інтересах забезпечення захисту державного кордону України; 4) встановлення режимних правил у контрольних пунктах в'їзду / виїзду в умовах особливого періоду; 5) участь у межах своєї компетенції у взаємодії з органами СБУ, внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами у протидії тероризму й виконанні інших покладених на них завдань [5, с. 54].

Зауважимо, що окремі вчені не вбачають різниці між поняттями «оперативно-службова» та «службово-бойова» діяльність ДПСУ та дещо підмінюють їх. Так, В.В. Голінко, Д.Ю. Гулеватий, А.І. Мостовий вважають, що процес взаємодії суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки є складним, динамічним процесом, у якому наявні випадкова та детермінована складові частини та невизначеність щодо поведінки як самих суб'єктів взаємодії, так і порушників законодавства з прикордонних питань. Під взаємодією сил вони розуміють узгоджені за завданнями, напрямками, рубежами, часом оперативно-службові (службово-бойові) дії різновідомчих сил і засобів, що беруть участь в охороні державного кордону в інтересах досягнення спільної мети [12, с. 23].

Проте А.М. Притула окреслює оперативно-службову діяльність (далі – ОСД) ДПСУ як комплекс заходів і дій різних рівнів, основою яких визнається оперативна (розшукова) діяльність, що супроводжується роботою суміжних видів державного службового функціонування, а саме аналітичного апарата, інформаційного, кадрового, управлінського й інших відділів державного регулювання правоохоронної діяльності з охорони державного кордону України, місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», закордонних дипломатичних установ України. Таким чином, науковець наголошує, що ОСД ДПСУ є головним інструментом у масштабному механізмі, який виконує функцію охорони державою національного соціуму [13, с. 86], не акцентуючи увагу на бойовій складовій частині.

І.О. Шаповалова визначає, що основоположними поняттями службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку є вид і форма службово-бойового застосування чи службово-бойової діяльності [10, с. 77–80]. Водночас слід відзначити, що життя та діяльність населення країни постійно розвивається, наповнюється новим змістовним навантаженням, новими рисами та складниками, втрачаючи застарілі та такі, що відмерли, а самі люди дедалі глибше пізнають їх сутність і зміст, відбувається поступова зміна суспільних відносин, яка віддзеркалює всі ці поняття, категорії та терміни. Поняття «форма» із загальнонаукового погляду означає тип, будову, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний із його сутністю, змістом; структуру, спосіб побудови думки; спосіб існування змісту, його внутрішню структуру, організацію і зовнішній вираз; видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає сутності справи тощо [14, с. 1543].

Із цього визначення розуміємо, що форма і спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація та зовнішній вираз певного процесу, глибоке наукове проникнення

в сутність (спосіб, характер викладу думки, пропозиції, повідомлення) цього процесу має повніший вираз елементів його змісту, зв'язку та взаємодії. Все це, так чи інакше, здебільшого з науковою аргументацією, а іноді із суб'єктивними уявленнями відображалося в поняттях і категоріях, що впроваджувалися та функціонували в теорії службово-бойової діяльності сил охорони державного кордону, а нині – й забезпечення прикордонної безпеки та правопорядку. Найголовнішим є те, що розвивалося «живильне середовище» державного кордону, наповнювалася новими ознаками його охорона, ускладнювався характер, з'являлася специфіка взаємодії різних сил, засобів і методів її здійснення.

Ускладнення змісту, організації та структури безпосередньої процедури охорони державного кордону постійно вимагали застосування таких понять, категорій і термінів, що б найповніше та найточніше віддзеркалювали їх. Починаючи з середини 70-х рр. минулого століття в науковій прикордонній і спеціально-довідковій літературі під формою охорони державного кордону розумілася структура, організація змісту та спосіб взаємодії елементів прикордонних військ. Виокремлювалися три форми охорони державного кордону: військова, оперативна та режимна. Неможливо не помітити, що поняття «військова», «оперативна» та «режимна» адекватно не відображали природу та змістовне навантаження форми охорони державного кордону. Ці категорії та поняття вказували лише на рід або вид діючих сил, на те, що вони здійснюють, тобто на мету дій, але жодним чином не відтворювали ані структуру, ані організацію їхньої діяльності. Використання таких категорій заважало порозумінню між учасниками цих дій, особливо коли необхідно було узгодити їх з іншими силами правоохорони та громадськістю, що брала участь в охороні державного кордону.

Спосіб охорони державного кордону тоді розумівся як різноманітні прийоми дій прикордонних військ, застосування техніки, оперативних сил і засобів з метою виконання завдань надійної охорони державного кордону. У повсякденній службі з охорони кордону прикордонні війська застосовували різноманітні способи тактичних дій відповідно до конкретної обстановки, з урахуванням постійного розвитку й удосконалення засобів охорони, застосування супротивником нових прийомів дій і хитрощів у разі порушення державного кордону. До них належали: спостереження, пошук, переслідування. Під час розгляду способів дій рекомендувалося, наприклад, на ділянці прикордонної застави (комендатури, загону) створювати систему спостереження, що могла бути як прихованою, так і відкритою [15, с. 144–149].

Унаслідок досліджень, що проводилися раніше, теорією та практикою мистецтва охорони кордону проведена класифікація службово-бойових дій прикордонних військ за видами (повсякденна служба з охорони кордону – основний вид; прикордонний оперативно-військовий пошук; відбиття вторгнення збройних груп і загонів). Згодом збагачувалися знання щодо принципів охорони кордону, про прикордонний пошук тощо. Що ж стосується таких способів охорони державного кордону, як «прикордонна операція з пошуку та затримання агентури супротивника й інших порушників державного кордону» та «прикордонна операція великого масштабу», то вони за своєю сутністю належать до категорії форми охорони державного кордону, а не способу.

Крім цього, спостерігаємо, що у науковій літературі виокремлюються і види охорони державного кордону, які поділяють: на два (нормальний і посилений) або на чотири (повсякденна охорона, прикордонний пошук, відбиття збройного вторгнення та контрольно-оглядові дії) [16, с. 22, 69]. Виходячи з етимології, вид, під яким визнається окрема галузь роботи, заняття, різновид у ряді предметів, явищ тощо; тип; підрозділ, що об'єднує ряд предметів, явищ за спільними ознаками та входить до складу загальнішого вищого розділу – роду [14, с. 132], можна констатувати, що нормальний і посилений не зовсім належать до загальновідомих понять і реальних явищ. Ці терміни вказують на характер охорони державного кордону, а решта чотири відображають або форму, або спосіб.

Інтенсивне оснащення прикордонних військ новітніми засобами спостереження, сигналізації, зв'язку, керування, здійснення маневру сушею, морем і повітрям, нова зброя та бойова техніка зумовили подальше удосконалення їхньої організаційної структури,

зростання бойових можливостей, розвиток мистецтва охорони. Все це вимагало відповідного відображення в термінах, категоріях і поняттях. Одночасно підвищувався й рівень фахової підготовки офіцерського складу прикордонних військ, зростали можливості наукового осмислення, глибшого дослідження, обґрунтування заходів на державному кордоні.

У 80-ті рр. минулого століття в підручниках з військової справи мистецтво охорони державного кордону визначалося як теорія і практика підготовки та ведення службово-бойових дій з охорони кордону на суші, морі, ріках, озерах й інших водоймах у масштабі прикордонних військ загалом, що є складовою частиною мистецтва спецслужб. Науковці виокремлювали три різновиди дій з охорони державного кордону: охорону державного кордону, охорону виключної економічної зони, проведення спеціальних операцій. Варто зазначити, що ці види не зовсім корелюються з наведеним розумінням терміна «вид» і стосуються не виду охорони, а об'єкта охорони, що ототожнює абсолютно різні явища.

Нові поняття способів і форм охорони державного кордону адекватно відображали певні прикордонні явища та відповідали їхньому загальноновизнаному розумінню. Так, основні форми військових дій прикордонних військ тоді були виражені в таких поняттях, як: прикордонна служба, прикордонна операція, прикордонний пошук, прикордонний бій. Насправді всі ці прикордонні явища-дії – складні, взаємозалежні, структуровані організовані дії (система дій), форми прикордонних дій з охорони державного кордону. Крім того, разом із цими основними формами (поняттями) дій (оперативно-службової діяльності) виокремлювалися ще такі їхні форми (поняття), як «спеціальні дії», «спеціальні операції», «систематичні службово-бойові дії», «оперативні передислокації військ».

Помічаємо, що лише прикордонна служба кваліфікована як основна форма ОСД прикордонних військ. З погляду побудови речення претензій немає, але методологічно виокремлювати серед основних форм військових дій прикордонних військ ще основнішу форму уявляється не логічним. Як свідчить перспектива понятійно-категоріального апарату теорії охорони державного кордону, справедливо оцінювати прикордонну службу «повсякденною» (безперервною) формою охорони, оскільки всі інші форми мають і початок, і кінець. Прикордонна служба як одна із форм ОСД тогочасних прикордонних військ залежно від конкретної оперативної обстановки поділялася на нормальну та посилену.

Варто зауважити, що основними формами службово-бойової діяльності є спеціальні операції та бойові дії. Спеціальна операція вважається системою узгоджених і взаємопов'язаних за метою, місцем і часом розвідувально-пошукових, ізоляційно-обмежувальних, режимних, охоронних та інших заходів і бойових дій підрозділів (частин, з'єднань), які проводяться в заданому районі за єдиним замислом і планом для виконання бойового (оперативного) завдання щодо пошуку, локалізації та знешкодження кримінально протиправних елементів, терористів, диверсантів, незаконних збройних формувань і т. ін. Науковці поділяють спеціальні операції на дві групи: операції, що проводяться в повсякденній обстановці (оперативно-профілактичні операції тощо); операції, які проводяться за надзвичайних ситуацій (стабілізаційні операції й ін.) [17, с. 84–88; 18, с. 200–204; 19, с. 85–96].

Бойові дії – це організовані дії підрозділів ДПСУ з метою знищення живої сили та військової техніки супротивника, протидії наступу супротивника, відбиття його ударів і втримання власної території включно з державним кордоном України, а також дії, пов'язані з пересуванням і розташуванням підрозділів ДПСУ на місці в умовах загрози нападу супротивника. Бойові дії ведуться у формі боїв, маневрів і нанесення ударів.

Спосіб службово-бойових дій – це порядок і тактичні прийоми застосування сил і засобів для виконання завдань [20, с. 54]. Залежно від оперативної обстановки та поставлених завдань ДПСУ може застосовувати такі основні способи службово-бойових дій: 1) ізоляційно-обмежувальні («блокування», «заслін», «оточення»); 2) пошуково-ударні дії (спрямовані на виявлення та знешкодження противника (кримінально протиправних елементів у місцях імовірного перебування)); 3) рейдово-штурмові дії (наприклад, «наскок»); 4) охоронні дії (забезпечення безпеки та підтримання потрібного режиму державного кордону).

Висновки. Введення у прикордонній сфері терміна «службово-бойова діяльність» є логічним, оскільки відповідає загальнонауковій дефініції «діяльність» – застосування своєї праці до чого-небудь; праця, дії людей у якій-небудь галузі. Наголошуємо, що, з іншого боку, діяльність складається з мети, засобів, результатів і вказує на процес.

Впровадження цього поняття у службовий обіг є практично необхідним, оскільки повніше відображатиме сутність і зміст цього складного явища. На нашу думку, діяльність складається не лише з неприхованих дій підрозділів ДПСУ з використання наявних сил і засобів, але й явища глибокого розумового процесу, що не виступає явною дією, і всі вони взаємопов'язані та цілеспрямовані на досягнення результату – забезпечення недоторканності державного кордону та надійної охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Використання в терміні, що розглядається, словосполучення «оперативна діяльність» неприпустиме, оскільки воно нібито уточнює, розширює відображення складності його змістовного навантаження, але водночас робить це поняття не чітким для сприйняття. Отже, поняття «оперативна діяльність» логічно застосовувати у прикордонній службі для вираження оперативно-розшукової чи розвідувальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Халимон С.І. Службово-бойова діяльність Державної прикордонної служби України: постановка проблеми. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 1 грудня 2017 р.). Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 335–337.
2. Пограничный словарь. Москва : Академия Федеральной ПС РФ, 2002. 260 с.
3. Прикладна психологія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку : підручник / за заг. ред. І.І. Приходька. Харків : НА НГУ, 2016. 334 с.
4. Лазутко В.І. Сили охорони правопорядку: проблемні питання визначення та характеристики. *Форум права*. 2012. № 3. С. 357–363. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_3_62.pdf (дата звернення: 17.07.2019).
5. Шаповалова І.О. Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку у надзвичайних ситуаціях соціального характеру: нормативно-правовий аспект. *Право. ua*. 2015. № 3. С. 51–56.
6. Шмаков О.М. Сили охорони правопорядку в службово-бойовій діяльності силових структур. *Честь і закон*. 2013. № 2 (45). С. 27–30.
7. Талалай Д.В., Борисенко Г.О. Особливості взаємодії суб'єктів службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. № 1. Т. 26 (65). С. 289–295.
8. Мацюк В.В. Правове регулювання службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 128. С. 217–225.
9. Журавель В.Г. Завдання бойової складової Державної прикордонної служби України як суб'єкта забезпечення національної безпеки України в умовах проведення антитерористичної операції. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2015. № 3 (24). С. 156–160.
10. Шаповалова І.О. Організаційно-правові аспекти сутності, класифікації та застосування основних понять теорії службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 77–80.
11. Заросило В.О. Питання визначення службово-бойової діяльності в роботі МВС України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 4. С. 88–91.
12. Голінко В.В., Гулеватий Д.Ю., Мостовий А.І. Обґрунтування показників та критеріїв оцінки ефективності організації взаємодії суб'єктів прикордонної безпеки. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2017. № 3. С. 23–26.

13. Притула А.М. Теоретико-правові засади оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України : монографія / наук. ред. І.І. Митрофанов. Одеса : Фенікс, 2019. 332 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
15. Вагин В.И. Периодизация как метод и предмет исследования истории искусства охраны государственной границы. *Вестник академии военных наук*. 2007. № 4 (21). С. 144–149.
16. Развитие форм и способов охраны государственной границы СССР : материалы научно-теоретической конференции. Москва : ВИПКОС, 1977. 238 с.
17. Долженков О.Ф., Саакян М.Б. Посилення «бойової діяльності» органів внутрішніх справ як запорука успішної боротьби з організованою злочинністю (до постановки проблеми). *Теорія оперативно-службової діяльності правоохоронних органів України* / за заг. ред. В.Л. Регульського. Львів : Львівський інститут внутрішніх справ, 2000. С. 84–88.
18. Оболенський Ю.Б. Про деякі питання щодо організаційних основ та порядку управління спеціальними операціями. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 2. С. 200–204.
19. Саакян М.Б. Теоретичні та організаційні засади операцій ОВС. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2002. № 2 (1). С. 85–96.
20. Лавніченко О.В., Варакута В.П., Луговський І.С., Кривенко О.В. Аналіз способів дій військових угруповань під час знешкодження незаконних збройних формувань. *Честь і закон*. 2013. № 1 (44). С. 49–58.

ДЕРЕВ'ЯНКО А. І.,
юрисконсульт
(ТОВ «Професійний правовий захист»)

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-4-42>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ПІДОЗРЮВАНОВОГО НА ЗАХИСТ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей правового регулювання забезпечення права підозрюваного на захист на стадії досудового розслідування в Україні та шляхи вирішення проблем, які виникають під час реалізації цього права в кримінальному провадженні.

Автор визначає право на захист як одну з важливих гарантій забезпечення процесуальних прав підозрюваного. Чинне законодавство України приділяє значну увагу забезпеченню цієї гарантії, але все ж є певні проблеми в цій галузі. Практика застосування Кримінально-процесуального кодексу України свідчить про визнання фактів порушення основного конституційного права на захист від підозри, зокрема щодо забезпечення участі захисника на кожному етапі кримінального провадження, дострокового доступу особи до професійної правової допомоги, достатнього часу та можливостей для підготовки оборони та інших. Проблема просторово-часових обмежень захисту в Україні проявляється в систематичних порушеннях права на захист у кримінальному провадженні як необхідної складової справедливого судового розгляду.

